

Yaqut Bahadurqızı,
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

(əvvəli ötən sayımızda)

Aşiqin səmimi, içdən gələn, qalib
İtredən şeirləri daha çoxdur.

*Əllicə il at sürmüşəm meydana,
Dizim gücdən düşüb, mən qocalmışam.
Əvvəlki günlərə çata bilmirəm,
Düşmüşəm meclisdən gən, qocalmışam.*

*Gedib itxiyarım, dərd axtararım,
Od içində yanır çaləfək canım.
Bu gözəl dünyadan necə usanım,
İləri keçirib şən, qocalmışam.*

*Gətdilər Şamilim, Şakirim aldın,
Xəbər soruşaram gedib gələndən,
Tapmıram, bekarə əməl edirəm,
Almışam bacığı yən, qocalmışam.*

*Pirməmməd, lənət də şeytana, şərə,
Sürmüşəm dövrəni mazlum, biçərə,
Qanə ol yazıya, qaza, qadara,
Çoxdan saçdı düşüb dan, qocalmışam.*

Aşıqların əsas mövzularından olan
eşq, sevda mövzusu aşıq Pirməmməd-
din şeirlərində də üstünlük təşkil edir.

*Gördüm səni gül bağçada,
Yenə mənə baxmaz oldun.
Qaş-qabağın yerlə gedir,
Yenə mənə baxmaz oldun.*

*Gözəllərin gözəlisən,
Söz-söhbətdə məzəlisən,
Sən eşqimin əzəlisən,
Yenə mənə baxmaz oldun.*

*Pirməmməd səndən yaralı,
Durrusan mandan aralı,
Kəndimin ceyran, maralı,
Yenə mənə baxmaz oldun.*

Aşıq Pirməmmədin qoşmalarının
bir çoxunda Vətənin təbii öz tərəvə-

Dastançı aşıq Pirməmməd haqqında gecikmiş yazı

ti ilə mövzuya çevrilir, kənd lövhələri,
Kür çayının coşqusu özünəməxsus et-
noqrafik cizgiləri ilə göz önünə gəlir.

**Torpağa can verir bu gün ayına su,
Her nərğizin ətri, gülün qoxusu,
Sinəmə sığmayır Vətən duyğusu,
Şairlər oylağı Kür qırağında.**

Pirməmməd kişi böyük ailə sahibi
olub. Göyçək xanımlla birgə 5 qız, 2
oğul böyüdüb, ərşaya çatdırıblar. Bö-
yük oğlu Qurban el-obanın öyuncü yeri
olub. Azərbaycan Dövlət Universiteti-
nin Şərqlənəşliq fakültəsini ərəb filo-
logiyası şöbəsini bitirdikdən sonra bir
sıra Şərq ölkələrində SSRİ Müdafiə
Nazirliyinin Baş Ştabının 10-cu Baş
İdarəsinin xətti ilə Suriya Ərəb Res-
publikasında, Əlcəzir Xalq Demokra-
tik Respublikasında, Liviyada hərbi
mütəxəssis, Rusiya Müdafiə Nazirliyi-
nin xətti ilə İran İslam Respublikası-
nda, Türkiyədə, Qətərdə, Səudiyyə
Ərəbistanında diplomatik işlərdə çalı-
şmış, hal-hazırda BƏƏ-nin Dubay
şəhərində "Gulf International Academy"
Universitetinin rektoru vəzifəsində çalı-
şır.

Qızlarını orta ixtisas məktəblərində
oxudub, sənət sahibi edib Pirməmməd
keşi. Sonbeşik oğlu Arzunu isə
Politexnik İnstitutunda oxudub.

Qurbanın atası haqqında

olan xatirələrindən: "Atam Kürdə-
mir rayonundan başqa Ağsu, Şamaxı,
İsmayilli Zərdab, Hacıqabul rayonları-
nın elə bir kəndi yox idi ki, orada meclis
aparmasın. Çox vaxt mənə də özü
ilə götürürdü. Aşıq Şakir, aşıq Əhməd,
aşiq Həsərət, aşıq Əlibaba, aşıq Məmməd-
dağ ilə çox toylara gedib. Onun
aşılıq etdiyi toylara Eynulla Cəbrayıl-
lov, Teyfur aşıq xanəndəsi kimi gedər-
dilər. O zaman aşıq xanəndəsi müğ-
ğami yalnız balabənli oxuyardılar.
Toylara ilk dəfə tar-kamanı meşhurla-
şandan sonra Eynulla Cəbrayıllov gətir-
rib. Atam sinədəftər, yaddaşı adam
idi. Dastanlarımızın böyük əksəriyyəti
zərdəndən bildirir. Hər dastanın öz
ruhuna uyğun qoşmalar, müxəmməs-

lər, gərayillər, bayatılar söyləyirdi. Bir
dəfə Kürqırağı kəndlərində birində gü-
nortla meclisi idi. Atam "Abbas və Gül-
gəz" dastanını söyləyirdi. Nağılın ara-
sında Həsərətin balabəninin müşəyəti
ilə bir yarıqlı bayatı çəkdi. Onun pəş-
dən, yarıqlı səsi hamını kövrəltirdi:

**Kəməri bağla barı,
Açıldı, bağla barı,
Toymda oynamadın,
Vayımda ağla barı...**

Nağılın, dastanın arasında söylənən

*bələ bayatılar dastanı bir az da şir-
rinlədirər, təsirli edər, dinləyicini
kövrəldərdi. O, dastanı elə danışar-
dı ki, əhvalatlar dinləyicinin gözü
qarşısında səhnələşər, canlanar və
mədəniyyət hadisəsinə çevlirdi.
Atam ömrünün sonuna qədər də əz-
bərində olan şeirləri, nağılları unut-
madı. Onun bu yaddaşına heyran
olmuşdum. Atamdan mənə irsi ola-
raq sənət keçməyə də, güclü yad-
daş, hafizə qaldı. Bu irsi qabiliyyə-
tin sayəsində 6 dildə sərbəst yazıb
danışıram. Övladlarım da 8 dildə
sərbəst danışa bilərlər. O zamanlar
aşılıqlar cəmiyyətdə sayılıb-seçilən
mövqeyi vardi. Aşıq doğrudan da el
ağsaqqalı sayılardı, sözünün kəsəri
oldarı. Atam yaşlaşandan sonra çalı-
b-oxumurdum, ancaq köhnə sənət-
karlar, köhnə kişilər onun dastanla-
rına, nağıllarına qulaq asmaq üçün
atamı özləri ilə meclislərə aparardı-
lar..."*

Hal-hazırda Londonda yaşayan,
uşaqlıqdan sənətkar ocağına böyü-
yən balabən Əlibaba Heydərovun
oğlu Əliqardaşın söylədiklərindən:
"Uzun zamandır xaricdə, Vətəndə
kənarda yaşamağımı baxmayaraq
1950-60-cı illərin Şirvan aşıq mühtiri-
nin görkəmli sənətkarları gözələrimin
önündən getmiş. Uşaqlıq yaddaşıma
həkk olan aşıq həvaları, balabən nələsi-
ti, qara zurna harayı, dastan, nağıl
gəcələri xoşbəxt uşaqlığımızın ön şirin
xatirələrimdir. Bizim evimizdə çox sənət-

karlar gəlib-gedərdi. Bəzən söhbətləri,
sənət mübahisələri, maşqları gecə sə-
hərə qədər uzanardı. Uşaqlıq olmasın
da onların söhbətlərindən, çalib oxumağ-
larından ləzzət alardım. Bəzən yanla-
rındaca mürgüleyib yataardım. Daha
çox meyylim sətdığım isə Piri baba idi.
Aşıq Pirməmmədə atam (yaş fərqi 27
il olsa da) Piri baba deyərdi. Biz də,
eləcə də, ondan nağıl, dastan öyrən-
məyə gələn gənc aşıqlar da aşıq Pirməmmədə
Piri baba - deyə, çağırırdı-
lar. Marağında olduğum üçün atam
bəzən mənə özü ilə meclislərə aparar-

dı. Meclisin çox maraqla gözələyirəm
hissəsi isə Piri babanın nağıl danışan
meqamı idi. Hər bir nağıl 2-3 saat çə-
kirdi. Piri baba lətif, söhbət ilə başla-
yı meclisi elə alardı. Sonra isə Ustad-
namə, peşrovla dastana keçərdi. Nağıl
meqamında o qədər sakitlik olardı ki,
milçək vızıltısı belə eşidilərdi..."

**"Əlimə akademik Rafael Hüseyno-
vun müəllimi və aparıcısı olduqum
"Axsam görüşləri" verilişində aşıq
Pirməmmədə həmsöhbət olduğum
nədir lent yazısı düşmüşdü. Aşıq
Pirməmməd sənəti haqqında daha
çox məlumat öyrənmək həvəsi ilə
həmin lent yazısına bir neçə dəfə
diqqətlə qulaq asdım. 92 yaşlı itxi-
yar qocanın maraqlı söhbəti, yadda-
şı, səlislət nitqi, sinədəftərliyi mənə**

**məmnun etdi, düşüncəmdə onun
sənətkarlığı haqqında müəyyən fikirlər
formalaşdı. Rafael müəllim aşıq
Pirməmmədə belə təqdim et-
mişdi: "Ustad dediklərimizin bir çö-
xu aşıq Pirməmmədə müəllim, us-
tad kimi baxıb. Zamanında onun səsi
Şirvan mahalının dörd bucağından
gəlib. Kürdəmirde yetişmiş,
sonralar Azərbaycanda məşhur ol-
muş bütün sənətkarlar Pirməmmədə
yanında yetişib, sənədətə onu
özlərinə ağsaqqal biləblər."**

Aşıq Pirməmmədin söyləməsindən:

"Bizim dövrümüzün meclisləri ta-
mam başqa idi. Toya gəldiyimiz meclis
evinə 2 kilometr qalmış əlverişli yer
sazlayar, toy qəpəsinə payı-piyada,
çala-çala girirdik. Bütün kənd bilirdi
ki, meclisin aşıqları gəliblər. Hayatda
bizi ağsaqqallar qarşılayar, qız-gəlin
rəngbərəng noxudu kələğayılar, ipək
parçaları qolumuzu, boyun-boğazı-
mızı bəzəyərdilər. Günorta mağara
qadınlar girmədiyi üçün həyətdə 1 sa-
ata yaxın çalardığı ki, qız-gəlin sümü-
yünü sındırırdı.

Sonra aşıqlar onlar üçün ayrılmış
otaqda dincələr, qara zurna və digər
musiqiçilər isə mağardakı cavanları
oynadardırlar. Dastan, nağıl iki dəfə
olardı.

Günorta toyxanada adam çox olma-
dığı və əsasən cavanlardan ibarət ol-
duğu üçün bir az qıssa, yüngül nağıllar,
lətifələr söylənər, arada müğəm, mah-
ni ifa olunar, qara zurna cavanları yer-
rindən oynadardı. Hə, əsl meclis ax-
şam - şər qarışığında, mal-qoyun far-
atqılanandan sonra başlayardı. Ağsaq-
qallar meclisin başında oturur, ağır-
bərəkətli, qız-gəlin mağarın aşağı başın-
da yerləri rahatlayırdılar. Mağarda
yer tapa bilməyən cahillər yerə çalçaq,
palaz sarıb, bardaş qurub həsrətlə aşıq-
nın dastanını, nağılını dinləyirdilər.
Ağır-ağır nağıllar, dastanlar, aşıq ha-
vacatları, müğəmlər gecə meclislərində
səslənirdi. Gecə meclisləri bəzən
səhər xoruz banına qədər davam

edərdi. Ustadnamə, peşrovla başla-
yar, mağan fırlanıb dövrən yığardıq,
sonra da əşvələ nəğmə çalayırdıq...

Aşıq Həsərət, Manaf, Qarasulu Əli-
yar, Sabirabadlı Sərxoş, Əlibaba, Ağsa-
səf, Rəşid - adı indi yadıma gəlməyən
12 balabənçilə ilə meclislər yola vermə-
mişəm. Aşıq Ağalar Bilal oğlu, aşıq Əh-
məd, aşıq Şakir, Məmmədəğa, Adgö-
zəl, Teyfur, Daşdamir, Əzizxan, Əhli-
man mənəndən çox dastan yazıb öyrə-
niblər. Həsərətin kiçik toymu mən elə-
mişəm. Özü də mənə evimdə çox
qalib, aşıq yolları öyrənib. Sonra aşıq
Mansuruna yənə şeyidliyə aparmışam
onu. Həsərət Əli kişi ilə sonralar tanış
olub. Eynulla yətim uşağı idi. Bizim ev-
də 2 il qalıb. Mənəmlə toylara gedib. O
vaxtlar aşıq xanəndəsi aşıq həvalarını
bilməyədi meclisə buraxmazdırlar.
Mən Şirvanda adla deyilən xanəndə
Əlyusif Əliyevlə çox toylarda olmu-
şam. Şakir də, Eynulla da Azərbaycan
muğamlarını daha düstür Əlyusifdən
öyrəniblər..."

Bir dəfə mənə Maşağaya toya çə-
ğirmişdilər. Yaşım 70-i keçmişdi. Bakı
toylarını yaxşı bilirdim. Qorxdum ki,
qocalmışam nəfəsim çalmaq oxumağ-
a.

Dedilər ki, o toyda 40 yaşdan aşağı
adam olmayacaq, səni istəyirlər. Fla-
zılıq verdim. Bəraəhtiyat Ağsudan ca-
van aşıq Əzizxanı da özümə götür-
dü. Şeyridim deyib, Əzizxanı toy əh-
linə təqdim elədim. Əzizxan nağıl bə-
lədi. Bir də keçəndən sonra sərpayı
mənə yaxınlaşdı:

"Ağsaqqallar buyurur ki, nağılı qo-
ca desin, - dedi.

"Baş üstə, - deyib, "Abbas və Gül-
gəz" dastanına başladım.

Bir gözdüm meclisin başında oturan
ağsaqqalları idi. Bir-birinə
tərəf əyilib başlarını razılıqla yırğay-
cılar, "Xub! - deyirdilər..."
Aşıq Pirməmmədə həsrət olunan
yer tapa bilməyən cahillər yerə çalçaq
"Axsam görüşləri" verilişinin sonu-
nu Rafael Hüseynov bu sözlərlə bi-
tirmişdi: "Heyfdir olsun ki, onun
adı sənət tariximizdə layiq olduğu
ucalıqda, yüksəklikdə əksini tapma-
yıb."

Doğrudan da, heyflər olsun!

